

A gazdálkodás igényeihez igazodnak

Az 1906-ban alapított, szarvasi székhelyű NAIK Halásza-ti Kutatóintézet legfontosabb feladata a magyar halgazdálkodás versenyképességének növelése, az ágazat fejlődését elősegítő, gyakorlatorientált kutatás-fejlesztési és innovációs programok kidolgozása és végrehajtása. A szervezetileg is megújuló kutatóintézet céljait három fő kutatási területen valósítják meg: akvakultúra-fejlesztés, halbiológia és hidrobiológia. A kutatási tevékenység mellett a szaktanácsadás és az innováció is az intézet kiemelt feladata. Június elseje óta Halasi-Kovács Béla igazgatja a patinás intézetet.

A nyáron kinevezett intézet-igazgató saját bevallása szerint mindig is szerette az új kihívásokat. A NAIK HAKI esetében izgalmas feladatnak tartotta, hogy a kutatás-fejlesztési tevékenységet hogyan lehetne minél hatékonyabban megszervezni és minél nagyobb volumenben végezni. Az egyik célja az, hogy igazi csapatot építsen, mert tapasztalatai szerint csak egy jó csapat tagjaként lehet sikeresen alkotni. Az intézetben hetvenen dolgoznak, és két hónap elteltével Halasi-Kovács Béla úgy gondolja, hogy a csapatépítés jó alapokról indul, bár ezen a területen is sok a teendő. A kutatói pálya nem a meggazdagodásról szól, sokkal inkább elkötelezett szakemberekre van szükség.

Szervezeti változások

A HAKI-ban vannak olyan kutatók, akik képesek rá, hogy nemzetközi szinten is meghatározó kutatói kört alakítsanak ki maguk körül. Igazgatóként az ő támogatásuk megnyerését, a nyugodt, stabil alkotói légkör megteremtését tartja a központi feladatának. Ezt azért is tartja különösen fontosnak, mert jelenleg nagyon nehéz jól képzett fiatalokat csábítani egy vidéki kutatóintézetbe. Márpedig ha ezt pénzzel nem tudja megtenni az intézet – legalábbis egyelőre –, akkor csak a hely

szellemisége lehet elég vonzó az elhivatott pályakezdeők számára, csak ezáltal tudnak vonzó jövőképet kínálni számukra. Az igazgató szerint mindenképpen fel kell gyorsítani az utánpótlás nevelését, mivel az elmúlt évtizedekben egyfajta generációs vákuum keletkezett: a nagy öregek csaknem mindegyike nyugdíjas, illetve a nyugdíjkorhatárhoz közel végzi a munkáját, és az utánuk jövő generáció is negyven évesekből áll.

Az igazgató a HAKI szervezetének megerősítésével együtt azt tartja a legfontosabbnak, hogy az intézetben végzett kutatások minél szorosabban kapcsolódjanak a hazai halgazdálkodás igényeihez. Az eddiginél gyakorlatorientáltabb kutatási tevékenységet kell végezni, és fel kell vállalni azokat a szaktanácsadási tevékenységeket is, amelyek az elmúlt években a háttérbe szorultak. Ez utóbbi azért fontos, mert az intézmény így közvetlenül segítheti a gazdálkodókat, és ezáltal a kutatási eredmények könnyebben és gyorsabban hasznosulhatnak a termelésben. Az új célok megvalósítása érdekében az igazgató már változtatott az intézet szervezeti felépítésén, és Sándor Zsuzsanna kutatási igazgatóhelyettes mellé egy szaktanácsadási igazgatóhelyettes

is kinevezett, Bozáné Békefi Emese személyében.

Halasi-Kovács Béla nagy megtiszteltetésnek tartja a kinevezését az intézet élére. A HAKI több mint 110 éves múlt-ra tekint vissza. Elődei igen jól és hatékonyan dolgoztak, elvégre az intézet neve nemcsak idehaza, hanem a világ szinte minden pontján jól ismert a szakmában. A múlt nemcsak kötelez, de építkezni is lehet a hagyományokra. Mindez persze nagy felelősséggel jár.

Kitörési pontok

Tény, hogy a HAKI nemcsak a magyar halászat kutatás-fejlesztési igényeit szolgálja ki, hanem – és ezt sok helyen tapasztalni – a világ akvakultúra-kutatásának nemzetközi szinten is meghatározó szereplője. Az intézménynek igen jó híre van külföldön, és ahhoz, hogy ezt a kapcsolatrendszert fenn lehessen tartani és tovább lehessen építeni, egyaránt szükség van alap- és alkalmazott kutatásokra is. Ugyanis ha az intézet nincs benne a nemzetközi fősodorban, ha nem vesz részt a nemzetközi kutatói hálózatban, akkor gyorsan lemarad. Az alap- és a gyakorlatorientált alkalmazott kutatás, valamint az innováció, és vele együtt a tudás- és technológiatranszfer nem ellentétesek egymással – éppen hogy szoros kapcsolatban vannak, egyik a másik nélkül nem kezelhető hatékonyan.

Érdemes górcső alá venni a hazai halgazdálkodást, mert ez is irányt adhat az intézeti tevékenységnek. A hagyományos tógazdasági termelési technológiában a környezeti és gazdasági adottságok alapján már nem várható ugrásszerű termelésnövekedés. Azt lehet mondani, hogy birtokában vagyunk a természeti értéket fenntartó és gazdasági értelemben is fenntartható jó

tógazdasági gyakorlatnak, de a technológia „finomítása”, korszerűsítése és megfeleltetése a változó gazdasági és természeti környezetnek folyamatos feladatot jelent. A HAKI másik kiemelt teendője ebben a szegmensben használható tudás átadása a gazdálkodóknak, ugyanis az ágazat rendszerváltást követően kialakuló struktúrájában ma sokan alacsonyabb technológiai színvonalon gazdálkodnak, mint azelőtt. A tógazdálkodás társadalmi elfogadottságának javítása érdekében a technológia ökoszisztéma-szolgáltatásainak számszerűsítése sem volna tovább halasztható.

Természetes vízi halgazdálkodás

A hazai akvakultúra ágazat kitörési pontja ugyanakkor egyértelműen az intenzív haltermelési technológiákban keresendő. Ennek tudományos megalapozásában a HAKI kutatás-fejlesztési kapacitásának stratégiai szerepe van, mert az nem tűnik ésszerűnek, hogy az igencsak költség- és tudásigényes intenzív akvakultúra-technológiák fejlesztése érdekében szükséges kutatás-fejlesztési kapacitást külön-külön hozzák létre az egyes gazdálkodók. Ennek a területnek a megfelelő fejlesztése intézményi összefogás nélkül elképzelhetetlen: csak az akvakultúra fejlesztéséért szintén sokat tevő egyetemek vagy magántársaságok együttműködésével lehetséges. Ágazati kutatóintézetként a HAKI-nak nagy a felelőssége a K+F+I szervezése területén is: az a feladata, hogy mutassa az előrevivő utat, hiszen a haltermelés növelése a jelenlegi kormányzatnak is fontos.

A magyar halfogyasztás alacsony szintjét hazai termelésű hallal kell növelni, ahogy ezt az ágazati stratégiában is megfogalmazták. Az intenzív

Halasi-Kovács Béla (47) Debrecenben született. Gimnáziumi érettségije után Kaposváron tanult tovább az állattenyésztési főiskolán, ahol a kisállattenyésztési szakon szerzett diplomát. A szakválasztás oka már ekkor is egyértelműen a halakkal való foglalkozás vágya volt, hiszen így lehetősége nyílt arra, hogy három féléven keresztül tanulja a haltenyésztés szakmáját. De a főiskolai diploma megszerzése után sem hagyott fel a tanulással, mert a Kossuth Lajos Tudományegyetemen a biológus és ökológus szakot is elvégezte. Az egyetemen elsősorban a természetes vízi halközösségek szerepével és jelentőségével foglalkozott.

Az egyetem elvégzése után, 1997-ben a Hortobágyi Halgazdasághoz került, ahol környezetvédelmi referensként dolgozott egy évig. Miután felvették a doktori iskolába, visszatért Debrecenbe, ahol három évig tanult. Innen visszavárták a Hortobágyi Halgazdaságba, ahol 2002-ben környezetgazdálkodási ágazatvezetőként kezdett újra, majd természetvédelmi igazgatóként dolgozott nyolc évig. Büszke rá, hogy amikor ő a halgazdaság csapatának tagja volt, a társaság folyamatosan eredményesen működött, és hogy ezáltal sikerült az ország meghatározó halgazdaságává tenni. 2010-ben megvált a cégtől, és saját kutatás-fejlesztési vállalkozásában kezdett dolgozni. Ezt egy rövid időre megszakította, amikor Váradi László, a HAKI akkori főigazgatója a kutatóintézethez „csábította”. De 2012-től újra saját cégét vezette, ahol halgazdálkodási tanácsadást nyújtott, természet- és környezetvédelmi témakörökben segített a termelőknek, illetve pályázatokat készített. Emellett tovább folytatta ökológiai jellegű természetes vízi kutatásait, és a természetes vízi szaktanácsadással sem hagyott fel. Idén májusban érte az a megtiszteltetés, hogy az akvakultúra szakmai szervezet vezetői felkérték, pályázzon a NAIK HAKI intézményvezetői posztjára, amit némi gondolkodás után meg is tett.

Halasi Kovács Béla: gyakorlati-entáltabb kutatási tevékenység kell

termelési technológiák elterjesztését uniós források is támogatják, így van remény arra, hogy ez a kapacitás a jövőben bővül.

Sarkalatos kérdés a halfeldolgozás is. Míg fogyasztói oldalról fokozatosan nő az igény a magasabb szinten feldolgozott haltermékek iránt, addig termelői oldalról még mindig gazdaságossági kérdéseket vet fel a megtermelt hal feldolgozása. A HAKI úgy tud innovatív javaslatokat letenni az asztalra, hogy kutatásai során egyrészt nagyobb hangsúlyt fektet az ökonómiára, másrészt a NAIK védőernyőjét felhasználva összefog az e témakörre szakosodott Élelmiszer-tudományi Kutatóintézettel.

Az akvakultúra-fejlesztés mellett a természetes vízi halgazdálkodást is prioritásként kívánja kezelni az új intézetigazgató. A természetes vizeken kialakítandó jó halgazdálkodási gyakorlat alapvető fontosságú

természeti környezetünk megővése szempontjából, ugyanúgy, mint a horgászati hasznosítás potenciáljának a jelenleginél magasabb színvonalú kihasználása. A vízi és a vizes élőhelyek vizsgálata és tudományos igényű fejlesztése mellett a visszatelepítés kérdése sem kerülhető meg, ami azonban már újra az akvakultúra-fejlesztés irányába mutat. Ebből is látszik, hogy a halgazdálkodási kutatások csak egymással összekapcsolva, interdiszciplinárisan hajthatók végre.

További fejlesztések

A szaktanácsadás területére áttérve Halasi-Kovács Béla a tudás- és technológiatranszfer kívánatos erősítésén túl az integráció szükségességét emelte ki, amiben a HAKI szerepét komolyabban erősíteni szeretné, elsősorban a technológia- és tudásigényes akvakultúra szegmensben.

A HAKI a halgazdálkodási

kutatás magyarországi zászlóshajója, mivel a hazai és az európai kutatási programok keretében folyó alkalmazott kutatásaival és ezek eredményeinek szaktanácsadás, konferenciák, szakmai tanácskozások és képzési programok keretében való megosztásával kiemelkedő szerepet vállal a magyar halgazdálkodás fejlesztésében. A kutatás-fejlesztési tevékenység azonban együttműködés nélkül nem lehetséges, így a HAKI számára a nemzetközi tudományos kapcsolatokon túl a hazai egyetemek és tudásközpontok, az akvakultúra-fejlesztés területén a Magyar Akvakultúra és Halgazdálkodási Szakmaközi Szervezet, míg a természetes vízi halgazdálkodás témakörében a Magyar Országos Horgász Szövetség is fontos partnerek. Ezekkel a szervezetekkel a HAKI stratégiai együttműködési megállapodást köt. Az igazgató hangsúlyozta,

hogy az egyetemekkel, a szakirányítással, a szakhatóságokkal, és végül, de nem utolsósorban a gazdasági szereplőkkel is az eddiginél szorosabb kapcsolatot kívánnak kiépíteni.

A tervek mellett illik szót ejteni arról, hogy az intézetben az elmúlt években is színvonalas volt a kutatói munka. Ennek köszönhető, hogy a NAIK intézetei közül jelenleg is a HAKI-ban fut a legtöbb HORIZON 2020-kutatás. Emellett operatív programok keretében meghirdetett projekteken is dolgoznak, például az AquaExcel, az AquaSpace, a ClimeFish, valamint a Balatoni, az Innoalga és Goodfish GINOP-projekteken. Az elmúlt tíz év során a kutatási infrastruktúra több eleme is megújult: felújították a kísérleti halastavakat és kiépítették az ügyvezető tó a tóban rendszert, amely az intenzív és extenzív haltermelési technológiák kombinációjának további fejlesztését szolgálja. Ugyancsak megújult a fedett recirkulációs akvakultúra-rendszerük (RAS). Ennek a felújításnak egy olyan kis és közepes egységekből álló, egymástól független vízkörökre fűzött rendszer létrehozása volt a célja, amely egyszerre több kísérlet egymástól független módszertani követelményeinek is eleget tesz.

K+F+I

A HOP3-projekt keretében egy tartástechnológiai és halgenetikai kísérleteket szolgáló létesítményt hoztak létre. A HAKI rendszerei a kutatáson túl oktatási feladatokat is ellátnak, megismertetve a modern haltermelő üzemek szinte minden technológiai részfolyamatát. Mindenesetre az újabb kutatásoknak, valamint az innovációnak a meglévő kutatói-termelői infrastruktúra továbbfejlesztése az egyik kulcsa. Emellett a kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése is szükséges, hiszen azok jórészt még a múlt század hetvenes éveinek végén létesültek, a FAO támogatásával.

H. GY.